

SELÂMLAŞMANIN ÖNEMİ*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn... Seyyidinâ ve senedinâ muhammedin ve âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ecmaîn...

Emmâ ba'dü, fa'lemû eyyühe'l-ihvân! Feinne efdale'l-kitâbi kitâbu'llâh, ve efdale'l-hedyi hedyü seyyidinâ muhammedin salla'llâhu aleyhi ve selem... Ve şerre'l-umûri muhdesâtühâ, ve külle muhdesin bid'ah, ve külle bid'atin dalâleh, ve külle dalâletin ve sâhibehâ fi'n-nâr... Ve bi's-senedi's-sahîhi'l-muttasılı ile'n- nebiyyi salla'llâhu aleyhi ve sellem, ennehû kâl:

لِيُسَلِّمِ الرَّاَكِبُ عَلَى الرَّاَجِلِ وَالرَّاَجِلُ عَلَى
الْجَالِسِ وَالْأَقْلُّ عَلَى الْأَكْثَرِ فَمَنْ أَجَابَ الْمُسَلِّمَ
كَانَ لَهُ وَمَنْ لَمْ يُجِبْ فَلَا شَيْءَ لَهُ

(حم خد عن عبد الرحمن بن شبل)

RE. 366/8 (*Liyüsellimi'r-rakibu ale'r-râcil, ve'r-râcilü ale'l- câlisi, ve'l-ekallü ale'l-ekseri, femen ecâbe'l-müsellime kâne lehû, ve men lem yücib felâ şey'e lehû.*)

Sadaka rasûlü'llah, fi mâ kâl, ev kemâ kâl.

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Çok aziz ve muhterem Müslüman kardeşlerim,
Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti,
bereketi hepimizin üzerine olsun. Hulûliyle
müşerref olduğumuz Ramazan-ı Şerifin
feyzinden bereketinden Allah-u Teâlâ Hazretleri
cümlemizi faydalananlardan eylesin. Şu mübarek
ayda kendisine tevbe edip günahlardan arınıp
rızasına vasıl olmayı cümlemize nasib eylesin...
Ümmet-i Muhammed'e hayırlar fetheylesin,
hayırlar ihsan eylesin... Her türlü şerlerden hıfz
u himaye ve vikâye eylesin, berî eylesin...

Peygamber SAS Efendimiz Hazretleri'nin
mübarek hadis-i şeriflerinden bir demet,
burada okuyup izah edeceğiz.

Bu hadis-i şeriflerin okunması ve izahına
geçmeden önce evvelen ve hâsseten Efendimiz
Muhammed-i Mustafa Hazretleri'nin ruh-u pak-i
için ve sonra onun âlinin, ashabının, etbainin
ruhları için, ve sair embiya-i mürselinin ervâhı
için, din büyüklerimizin ruhları için, cümle
sadât-ı meşayih-i turuku aliyemiz için, bu
eseri yazan Gümüşhaneli Hocamızın ruhu
için, onun hocalarının talebelerinin ruhları için,
hocamız Mehmed Zahid-i Bursevi Hazretlerinin
ruhu için, bu eserin içindeki bilgilerin bize kadar
gelmesi için emek sarfetmiş olan alimlerin ve
ravilerin ruhları için;

Uzaktan yakından bu hadis-i şerifleri
dinlemek üzere bu mescide cem olmuş olan
siz kardeşlerimizin de ahirete intikal eylemiş
olan bütün sevdiklerinin ve yakınlarının ruhları
için, ruhları şad olsun kabirleri pürnur olsun

diye, memnun ve me srur olsunlar diye ve biz yaşayan müslümanların da rıza-i ilahiye uygun ömür sürüp, onun huzuruna sevdiği razı olduğu kullar olarak varmamıza sebep ve vesile olsun diye buyurun bir Fâtiha üç İhlas-ı Şerif okuyalım öyle başlayalım.

.....

a. Selâmın Veriliř Şekli

Bu hadis-i şerif Peygamber SAS Efendimizin, bize selâm vermekle ilgili tavsiyelerini bildiriyor.

Biliyorsunuz müslümanların müslümanlar üzerindeki haklarından, müslümanın müslümana karşı vazifelerinden birisi de ona karşı iyi niyet besleyip, gördüğu zaman bunu da diliyle ifade etmek üzere selâm vermesidir. Bu selâmın çok sevabı vardır.

Peygamber SAS Hazretleri'nin huzuruna bir keresinde birisi geldi. Böyle kalabalık bir cemaat vardı.

“–*Es-selâmü aleyküm*” dedi.

Peygamber Efendimiz, “*Ve aleyküm selâm...*” dedikten sonra yavaşça, (*aşrun*) dedi. Yâni, “Bir selâm verdi, on sevap aldı.” dedi.

Sonra bir zaman geçti, bir başka şahıs geldi, o da:

“–*Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llàh*” dedi.

Onun da selâmını aldı Peygamber Efendimiz, ona (*işrûne*) dedi.

İşrûne, Arapça yirmi demek. “Yirmi sevap aldı.” dedi.

Demek ki, “*Es-selâmü aleyküm ve rahmet’ullâh*” dedi diye, sadece “*Es-selâmu aleyküm*” diyenin iki misli ecir alıyor. Yâni birisi on, birisi yirmi sevap kazandı.

Sonra bir zaman geçti aradan, bir üçüncü şahıs geldi. O da:

“—*Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llâhi ve berekâtühû*” dedi.

Yani, “Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi de sizin üzerinize olsun!” diye temennisini çok söyleyince, ona da Peygamber Efendimiz, (*Selâsûne*) “Bakın, bu da otuz ecir aldı.” diye işaret buyurdu selâmdan sonra. Selâmın sevabı çok.

Hatta bir vesile ile söylemiştik ki, Abdullah ibn-i Ömer RA ashab-ı kiramın ilmiyle amil, fıkhi meşhur, bilgisi kavi olan bir muhterem siması. O dedi ki bir gün, bir kimseye:

“—Gel çarşıya, pazara gidelim seninle!”

Öbürü dedi ki

“—Ey Abdullah, ben senin huyunu bilirim, sen çarşı pazarı pek sevmezsin. Orada aldatmacalar olur, yalan yere yeminler edilebilir, daha başka sıkıntılar olabilir. Sen onun için çarşı pazardan pek hoşlanmazsın ama niye şimdi gitmek için kendin teklif ediyorsun? Niye beni alıp da oraya götürmek istiyorsun?” deyince, o da dedi ki yavaşça:

“—Yahu orada insan çoktur, selâm veririz, selâm alırız.” dedi.

Yani çarşı pazar kalabalık diye, orada çok insan göreceğiz diye gidiyor. Gidecek, “*Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llâh!*” diyecek, ecir kazanacak; “*Es-selâmu aleyküm ve rahmetu’llâh!*” diyecek, ecir kazanacak. Yani pazara gidiyor ama bir başka pazarlık var içinde, başka bir niyet var; sevap kazanmak için gidiyor demek ki. Hasılı işte böyle, selâm böyledir, sevaplı bir şeydir.

Bir “*Es-selâmu aleyküm ve rahmetu’llâh*” dersiniz, sevabı vardır. Daha fazla söylerseniz daha başka sevap kazanırsınız. Bizim selâmımız böyledir.

Bizim selâmımız derken, müslümanların selâmı demek istiyorum. Biz müslüman müslümana selâmet dilemek istiyoruz ama nasıl bir selâmet bu? (*Es-selâmu aleyküm*) “Allah’ın selâmı üzerinize olsun!” Yâni, “Allah-u Teâlâ Hazretleri seni dünyada, ahirette her türlü sıkıntıdan, üzüntüden, gamdan, kederden uzak eylesin, berî eylesin!” demek. Yâni, selâmın bir dua mânâsı var; dünyaya da ait, ahirete de ait...

Onun için, “Günaydın!” demeye falan benzemez. “Günaydın!” diyorsun, tamam gün aydın; güneş çıkmış, ortalık aydınlanmış mânâsına geliyor; veyahut “Senin de günün aydınlık olsun, başına dünya kararmasın, başına çökmesin!” mânâsını da kasetmiş oluyoruz. Ama selâmda ahiret de var. Yani dünya ve ahiretin hayırlarını dilemiş oluyor insan.

Sonra Allah'ın rahmetini diliyor, Allah'ın rahmeti değil mi hep peşinde koştuğumuz? Bu ay da, Ramazan ayı da rahmet ayı değil mi? Ümmeti Muhammed'in rahmete gark olduğu ay.

“Cehennem kapıları kapanıyor, cennetin kapıları açılıyor.” buyuruyor Peygamber Efendimiz. “Şeytanların muannidleri, reisleri, ilerileri bağlanıyor zincirlerle...” buyuruyor.

Demek ki şerri yapmayacak insanlar, aldanmayacak şeytana, hayrı çok yapabilecek. Yedi kat sema bezeniyor, çok hayırlara nail oluyor insan...

Nereye rahmet inerse, orası sana ne mutlu! İnsan Allah'ın rahmetine mazhar olursa, ne mutlu. Onun için “*Es-selâmu aleyküm ve rahmetu'llâh*” diyorsun, Allah'ın rahmetini istiyorsun. Allah'ın rahmeti geldi mi, bitti! Ölümüne rahmet istiyoruz, dirimize rahmet istiyoruz. Daha ne isteriz? Birisi öldü mü ne deriz? “Allah rahmet eylesin!” deriz. Onun için bizim selâmımız çok kıymetli, manası derin...

Bizim sözlerimiz, bizim inancımızdan çıktığı için, mânâlarında derinlikler vardır. Onu tercüme ettiğiniz zaman sığlaştırırsınız, derinliği kalmaz.

Meselâ, başarı ve muvaffakiyet kelimesi. Allah muvaffak etsin veya başarılar dilerim. Başarı muvaffakiyet demek mi? Hayır. Muvaffakiyetin çok derin bir manası vardır dinimizde. Muvaffakiyet demek, Allah'ın sana tevfikini refik etmesi demek. Allah'ın tevfigi sana refik olacak. Yani sen Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin te'yidine mazhar olacaksın. Allah-u Teâlâ Hazretleri sana

lütfeleyecek, kerem eyleyecek. Hayırları sana ihsan eyleyecek. Sen o te'yide, takviyeye, kuvvetlendirmeye, desteklemeye mazhar olacaksın, ondan sonra her şeyi yaparsın.

Muvaffakiyet bu. Allah'ın tevfiği sana refik olacak demek.

Başarı, işte baştan mı geliyor, başarmaktan mı geliyor, başarmak da baştan geliyor zaten. Başarmak, bir işi alıp başından öteki ucuna kadar götürmek, tamamlamak filan mânâsına. Öteki ucuna götürürsün ama sonu kötü gelebilir. Mühim olan muvaffakiyettir. Yani başarmak bir şey ifade etmiyor.

Bu bakımdan bizim sözlerimizin dinî bir derinliği var. Dinî manası var. İmanımıza gelip dayanıyor sonunda her sözümüz. Selâmımız imanımıza dayanıyor. Temennimiz imanımıza dayanıyor.

Ne deriz bir insandan ayrılırken?

“—Allah'a ısmarladık.”

Ne demek? “Good by” desen, “By by” desen veya hoşça kal desen yetmez. Allah'a emanet ediyorum seni diyorsun. Allah'a ısmarladım ne demek, ısmarlamak ne demek? Havale etmek, yani “Seni Allah'ın hıfz u himayesine bırakıyorum, Allah seni hıfz ü himaye etsin, korusun!” diyoruz. Bak Allah'a ısmarladık deyişimizde, ayrılmamızda bile bir mânâ var. Bu mânâ “Haydi hoşça kal!” demekte yok, “By by”da da yok.

“—By by!” diyorlar. Yani, bu sadece İngilizce bilenlere mahsus bir şey değil. “Haydi by by!” diyor, gidiyor. Yani, o sözlerin mânâsı yok, bu

sözlerde çok derinlik var. Bizim her şeyimizde bir derinlik var. İman, bizim imanımız her şeyin içine iliğine işlemiştir, bizim her hareketimizde o vardır.

Ecdadımızdan biz takliden yapıyoruz, bizde ilim kalmamış. İslâm'ı bilmiyoruz biz, takliden yapıyoruz. Adam gayri ihtiyari Allah sözünü söylüyor, gayri ihtiyari Allah'tan bahsediyor. İnşallah diyor, maşallah diyor, fakat şuurunda değil işin.

İnşallah ne demek? İnşallahın çok büyük manası var. Allah-u Teâlâ Hazretleri izin verir de dilerse, ben o işi yapacağım demek. Dilemezse, yapamam demek, bak imanla ilgili.

“—Yarın bize gelir misin?”

“—İnşallah.”

Ben şimdi inşallah dedim mi, bu sefer adam sanıyor ki gitme k istemiyorum kendisine, “Yahu kat'i söz ver!” diyor.

Ben nasıl kati söz verebilirim, Allah'ın aciz naçiz bir kuluyum.

Ben sana gelirim desem, gelebilecek miyim? Ayağıma bir felç gelse, arabama bir arıza gelse, başka bir bilmediğim mani olsa, ben her şeye malik değilim ki. Ben Allah'ın naçiz bir kuluyum. İnşallah gelirim, Allah dilerse gelirim. Dilemezse, gelemem.

Meşhur Nasreddin Hoca'nın hikâyesi var. Sabahleyin hanıma demiş ki:

“—Hatun, ben karşıdaki koruya gideceğim, oradan bir eşek yükü odun keseceğim, yükleyeceğim, öğleden önce eve geleceğim.” demiş.

“—Efendi, inşallah de!” demiş hanım.

“—Canım inşallahı filan mı var, işte karşıdaki koru! Yakındaki yer, biliyoruz. Görünen bir yer.” demiş.

Fıkra tabi hatırda kalsın diye söylenen bir şey.

“—Bilmem!” demiş. “Hani sen vaazlarında söyledin ya hep, inşallah demek iyidir diye, ben ondan onu hatırlatıyorum, sen bilirsin.” demiş kadın, kenara çekilmiş.

Hoca da, “Fesubhanallah, sabah sabah insanı kızdırırlar.” filan diye söylene söylene bineği almış, gitmiş koruya... Hakikaten çarçabuk kesmiş odunları, iki tarafa iple sarmış, tamam; dehlemiş hayvanını eve doğru geliyor ve bir taraftan da düşünüyormuş, diyormuş ki;

“—Ya işte sabahleyin kadın benim damarıma bastı, sanki bana hocalık taslayacak, ben onun kadar bilmez miyim sanki?” filan gibilerden. “Eh işte bak bitti, daha öğleye de bir saat var, iki saat daha önce geleceğim. Varacağım evime...” filan derken, dönemeçte üç tane Moğol askeri karşısına çıkmış, karşılaşmışlar. Dönemeçte, dur demişler.

“—Buyurun!” demiş, durmuş; “Bir şey mi istiyorsunuz ağalar?” demiş.

“—Evet!” demişler, “Bize Konya’nın yolunu tarif et!” demişler. Akşehirli ya hoca... Onlara demiş ki:

“—Ağalar, işte şu yolu tutturursunuz, yol çatallaşınca sağa saparsınız. Oradan şöyle olur, oradan şuraya gidersiniz, bir önünüze çeşme gelir...” filan deyince, askerlerin akli karışmış. Demişler ki:

“—Düş önümüze...”

“—Etmeyin, eylemeyin! İşim var, gücüm var, hayvanım yüklü.”

“—Geç, önümüze düş!” demişler.

Dinletememiş sözünü, ta Konya’ya kadar götürttürmüşler. Tabi kaç günde gitmiş, kaç günde gelmiş. Artık hanım da beklemiş evde, gece olmuş, hoca gelmemiş. Arka tarafını dayaklamış kapının... Neden sonra hoca gelmiş kapıyı çalmış. Yukarıdan seslenmiş hanım:

“—Kim o?” demiş.

Aşağıdan hoca:

“—Hanım, kapıyı aç, inşallah ben geldim!” demiş.

Bizim inşallahımız buyanı. İmanımızdan doğuyor. Yoksa biz hani gelmeyeceğiz diyemiyoruz da, inşallah gelirim diyoruz, o manaya değil.

Birisinde bir şey görüyoruz, “*Mâşallah, bâreka’llah...*” diyoruz. Bir şeye şaşırırız, hatta kızarız, “*Sübhàna’llah...*” deriz.

Sübhàna’llah ne demek? Allah her türlü noksandan münezzehtir demek. Ne güzel, bak, kızdığımız zaman, sevindiğimiz zaman, temenni ettiğimiz zaman, buluşurken, ayrılırken hep Allah CC... Neden? Bunu biz yapamazdık, biz şimdi kurmaya kalksaydık tangır tungur yapardık

bu işi. Mahvederdik. Dedelerimiz, inançlı oldukları için, hayatı da böyle yaşadıkları için başından sonuna kadar sözleri bile böyle olmuş.

Kızır, “*Lâ ilâhe illa’llah*” der. Bak nasıl kendi kızgınlığını söndürecek söz söylüyor? Ne güzel. “*Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi’llâh*” der. Hani çaresiz kaldığı zaman Allah’tan başka güç kuvvet yoktur manasında. İşte onun için selâm da böyle. Bizim selâmımız lâlettayin bir selâm değil, derin manası var. İmanımızın tercümanı bizim sözlerimiz. Bizim seçtiğimiz kelimelerde, bizim giyimimizde kuşamımızda, davranışımızda, her şeyimizde bir edep vardır.

Peygamber Efendimizin huzuruna birisi gelmiş, kapıyı çalmış.

Enes ibn-i Malik, ashaptan. Kapıyı çalmış. Peygamber Efendimiz de çıkmış karşısına, demiş ki:

“—Bir daha böyle kapıya yüzünü dönme! Ya sağını dön, ya solunu dön! Yani kapıya direk bakma!” demiş.

Çünkü belki kadın çıkar, kimmiş o diye, bakarsın namahrem birisi çıkar.

Onun için, ben büyüklerimizden görürdüm, apartman dairesine gidip de kapıyı çaldıkları zaman, bir tarafa dönüp de öyle dururlardı. Nereye dayanıyormuş? Hadis-i şerife dayanıyormuş. Hangi maksada dayanıyormuş? Eh evin kapısını açacak insan, belki benim olduğumun farkında değildir. Belki biraz önce sokağa çıkmış olan çocuğu döndü sanmıştır, kapıyı o çaldı sanmıştır.

Bazen hani dokuz defa çalar çalar, eh filan diye belki azarlamağa çıkar. Hani böyle şeyler oluyor. Belki yanlışlıkla açık kıyafetle filan çıkar diye şöyle yan dönecek.

Her şeyimizde bir adab var, her kelitemizde bile... Bizim değil, dedelerimizin. Bize Allah şu mübarek Ramazan hürme tine hayırlarını ihsan eylesin...

Bizim çok acınacak halimiz var. Neden acınacak halimiz var?

Biz varlıktan sonra darlığa düşmüşüz. Eğer biz dağdan inme olsaydık, çölden çıkma olsaydık, yabani olsaydık da sonra bu hale gelseydik, medenilik olurdu. Ama medeniliğin en yüksek seviyesinden, insanlığın en yüksek seviyesinden bu hale düşmüşüz, biz düşkün insanlarız. Yukarılardan paldır küldür yuvarlanmış buraya düşmüşüz. Başka yere bakarsan, burası bir seviye ama yukarıdan düştük buraya, kolumuz kanadımız kırıldı bizim.

Dedelerimizin her şeyi ayrı bir güzeldi. Her yaptığı şey güzeldi.

“—Nereden biliyorsun, onların zamanında yaşadın mı sen de biraz fazla methediyorsun dedeleri?”

Hayır, kitaplardan okuyoruz. Sonra onların zamanında buralara gelmiş, gezmiş seyyahlar filan var; onların kitaplarından okuyorum. Hep bu fikrimi te’yid edici fikirler, müşahedelerle karşılaşıyorum.

Adam, babamın dostu değil, hasım, düşman. Dindaşı değil, Hristiyan. Avrupa’dan gelmiş,

kendisi kitabına yazmış. Ben de zorlamadım, Kanuni devrinde gelmiş, burayı gezmiş gitmiş. Türkleri methediyor. Gördüğü şeyleri methediyor. Temiz diyor, sakın diyor, dürüst diyor, aldatmaz diyor methediyor. Ebenim de hoşuma gidiyor.

Gitmesin mi dedem? Osmanlı deyince yabancı değil ki, dedem... Dedemin babası, dedemin dedesi... Yani biz böyle bir sel gibi akıp geliyoruz ta eski zamanlardan beri. Bir zaman Selçuklu demişler, bir zaman Gazneli demişler, bir zaman Osmanlı demişler, bir zaman şimdi de Türkiye deniliyor ama aynı mille tiz. Şecerelerimiz var ellerimizde, kaç bin seneye kadar gidiyor kimisinin şeceresi. İşte onlar el-hamdü lillâh güzel yapmışlar. Allah bize de güzel edepleri nasib etsin...

b. Kim Kime Selâm Verecek?

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki onun için, selâm vermeyi öğretiyor bize bak. Peygamber Efendimiz hem muallim hem mürebbi. Hem öğretiyor hem eğitiyor. Terbiye ediyor. Her şeyimizi gösteriyor. Bak diyor ki selâm vermek güzel, sevap ama kim kime selâm verecek:¹

¹ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.444, no:15704; Beyhakî, *Şuabü'l- İman*, c.V I, s.452, no:8867; Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, c.I, s.344, no:992; Abd ibn-i Humejd, *Müsned*, c.I, s.129, no:314; Abdürrezzak, *Musannef*, c.X,, s.387, no:19444; Abdurrahman ibn-i Şibl RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IX, s.124, no:25304; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XV III, s.340, no:19565.

لِيُسَلِّمِ الرَّاَكِبُ عَلَى الرَّاَجِلِ وَالرَّاَجِلُ عَلَى
الْجَالِسِ وَالْأَقْلُ عَلَى الْأَكْثَرِ فَمَنْ أَجَابَ الْمُسَلِّمَ
كَانَ لَهُ وَمَنْ لَمْ يُجِبْ فَلَا شَيْءَ لَهُ

(حم خد عن عبد الرحمن بن شبل)

RE. 366/8 (*Liyüsellimi'r-râkibu ale'r-râcil, ve'r-râcilü ale'l- câlis, ve'l-ekallü ale'l-ekseri, ve men ecâbe'l-müsellime kâne lehû, ve men lem yücib felâ şey'e lehû*)

(*Li-yüsellim*) Selâm versin, (*er rakibu ale'r-râcil*), atlı olan yayaya selâm versin! Kendisi daha şerefli mevkide, yukarda. O selâm versin aşağıya.

Sonra, (*ve'r-racilü ale'l-câlis*) geçen oturana selâm versin! Bazen hani yolun kenarında oturmuş insanlar olur, tarlada şurada burada... Sen geçiyorsun, sen selâm vereceksin, usül öyle . Orada duran sana selâm vermeyecek. Yani sıra bahis konusu olduğu zaman sen vereceksin.

(*Ve'l-ekallü ale'l ekser*) “Az olan, çok olan gruba selâm verecek.” Üç kişi buradan gidiyor, karşıda otuz kişi toplaşmışlar orada, onlar selâm verecek. O otuz kişi üç kişiye vermeyecek selâm. Evet ne olacak,

(*Femen ecâbe'l-müsellime kâne lehû*). Kim selâm veren kimseye mukabele ederse, birisi selâm verdi, ötekisi mukabele ederse ne olur? Allah tarafından eciri, mükâfatı kazanır. Kendisinin lehine olur. O selâma karşılık verdiği zaman kendisi kâr eder. O selâmdan bir ecir

kazanır. Ama selâm veren selâm alandan daha çok kazanır. O ayrı. Yani onun için selâmda da biraz acele etmekte de fayda vardır. Selâma mukabele eden ecrini alır.

(*Ve men lem yücib*) Ötekisi selâm vermiş, berikisi selâmı almamış, aldırmamış. O zaman, (*felâ şey'e*) onun eline hiçbir kâr geçmez. Veren kazanır da, öteki cevap vermeyen kimsenin eli boş kalır.

Onun için, selâma mukabele etmek lâzım. Hatta selâm vermek sünnet ama selâmı karşılamak mutlaka gerekiyor. Çünkü ayet-i kerimede Allah-u Teâlâ Hazretleri buyuruyor ki:

وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا

(النساء: ٨٦)

(*Ve izâ huyyâtüm bi-tahiyyetin*) “Bir selâmla selâmlandığınız zaman ey mü'minler, (*fehayyu biahsene minhâ*) o selâmdan daha güzel bir karşılıkla selâmı karşılayın! Cevabını verin selâmın...” Meselâ, “*Es-selâmü aleyküm!*” demişse, “*Ve aleyküm selâm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû...*” deyin. Şöyle bir güleç yüz ekleyin, tatlı dil ekleyin, bir kaç kelime daha ilâve edin!

(*Ev ruddûhâ*) “Veyahut da hiç olmazsa, ‘*Ve aleyküm selâm...*’ deyin. Hiç olmazsa misliyle mukabele edin, dengi ile karşılık verin! Öyle sırtınızı dönüp, cevapsız bırakmayın!” (Nisâ, 4/86)

Hikâyesi vardır. Mehmet Akif mübarek, mecliste çalışmış ya Ankara'dayken... Meclisten Tâceddin Dergâhı'na gelirken bir yoldan geçermiş. O yolda da bir bakkal dükkânı varmış. Dükkân bakkal dükkânı ama bakkalın kendisi medresetü'l-kuzatta okumuş. Yani bilgili bir kimseymiş. Kadı olacak kadar dini tahsili olan bir kimseymiş. Demek ki o zaman öyle oldu. Şartlar öyle gerektirdi Mehmet Akif'in o zamanlar, bakkallık yapmağa dönmüş adam. Yüksek tahsili var, dini bilgisi var, Arabiyatı var. Mehmet Akif onun yanından geçerken, “*Es-selâmü aleyküm!*” demiş. Ne yapacaktı? Geçen, oturana selâm verecekti.

“—*Es-selâmü aleyküm!*” demiş.

O da çuval mı düzeltiyormuş, eğilmiş böyle arkasını dönüp, kim selâm verdi diye bakmadan:

“—*Ve aleyküm selâm...*” demiş.

Böyle bir baştan savma selâm vermiş. Mehmet Akif yürümüş, beş on adım, meğerse o selâmı alıncaya kadar. Böyle bir acaip selâm olunca geriye dönmüş merhum. Takadı Efendinin yanına kadar gelmiş, omuzundan tutmuş. O çuvalla meşgul ya, çuvalı düzeltmekle meşgul, şöyle omuzundan tutmuş, çevirmiş kendisine, hey Efendi demiş,

وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا

(النساء: ٨٦)

(*Ve izâ huyyâtüm bi-tahiyyetin fehayyu bi-ahsene minhâ ev ruddûhâ*) ayet-i kerimesini bilmez misin demiş, dükkânın önünde okumuş yüzüne, yürümüş gitmiş.

Çünkü kadı o, onun bilmesi lazım! Ya onun kadar güzel selâm verecek, ya ondan daha güzel selâm verecek. E ben geçerken sana dönmüşüm, “*Es-selâmü aleyküm!*” demişim, sen de bir dön, doğrul, bir güzel tebessüm eyle, bir “*Ve aleyküm selâm*” de. Ya ve ekle, ya bir güleç yüz ile mukabele et, yani biraz daha bir muhabbete sebep olacak bir şey yap. Baştan savma, yâni selâm verdiğine pişman eder gibi yapma!” mânâsına, onu terbiye etmek için öyle söylemiş mübarek.

Küçük Büyüğe Selâm Verecek

Arkasından gelen hadis-i şerif de yine bu selâm vermekle ilgili, hadis-i şerif:²

لِيَسَلِّمُ الصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ وَالْمَارُّ عَلَى الْقَاعِدِ
وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ

(بخ. حم. عن ابى هريرة)

RE. 366/9 (*Li-yüsellimü's-sağirü ale'l-kebir, ve'l-mârru ale'l- kàidü, ve'l-kalîlü alel-kebir*)

² Buhârî, *Sahîh*, c.XIX, s.243, no:5763; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.314, no:8147; Abdürrezzak, *Musannef*, c.X, s.388, no:19545; Begavî, *Şerhü's- Sünnah*, c.V I, s.179; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.V , s.489, no:8851; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IX, s.127, no:25325; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XV III, s.340, no:19567.

Burada yukardakinden farklı bir sınıf sayıyor:

(*Li-yüsellimü's-sağirü ale'l-kebir*) “Küçük olan büyüğe selâm versin! Yaşça küçük olan büyüğe selâm versin. Mevki bakımından küçük olan, mevki bakımından büyüğe selâm versin!”

(*Ve'l-mârru*) “Mürur eden, yani geçen, yürüyen, (*ale'l-kàid*) oturana selâm versin! Yürümekte olan oturana selâm versin.”

(*Ve'l-kalîlü ale'l-kesîri*) “Az olan da çok olanlara selâm versin!” diye bunu böyle bildirmiş.

Selâmla ilgili iki hadis-i şerif böylece geçti. Siz de bildiğinize bilmediğinize selâm verin; zarar etmezsiniz. Şöyle tavrına haline bakarsınız, selâm verdiniz mi, buzlar çözülür. Bazen insana gittiği yerde sakallı filan diye, sakal da kara olursa kaşları çatık falan bakıyorlar. “*Selâmün aleyküm!*” diyorsun, buzlar çözülüyor. “*Aleyküm selâm...*” diyorlar, iyi oluyor yani.

Bildiğinize bilmediğinize selâm verin, sevabı çok. Muhabbete vesile olur. İslâm'da muhabbete vesile olan her şeye sevap verilmiştir. Kırgınlığa, dargınlığa vesile olan her şey de yasaklanmıştır. Muhabbet olsun, biz insanlar birbirlerini sevsin.

İnsanlar birbirlerine kızmasını çok güzel öğrendiler, sevmesini de öğrensinler inşallah.

c. Namazı Dinç İken Kılın!

Bu da namaz kılmakla ilgili bir hadis-i şerif.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:³

لِيُصَلِّ أَحَدُكُمْ نَشَاطَهُ فَإِذَا كَسِلَ أَوْ فَتَرَ فَلْيَتَعَدَّ

(حم. ق. د. ن. ه. عن أنس)

RE. 366/10 (*Liyusalli ehadüküm neşatuhû, feizâ kesile ev fetera felyak'ud*) “Sizden biriniz namazını keyfi yerindeyken kılsın, keyifliyen kılsın. Neşeliyen, şen şatır iken, dinç iken kılsın.

Tembellik geldiği zaman, fütur geldiği zaman; bezginlik, bıkkınlık, yorgunluk geldiği zaman otursun!” demiş.

AllahAllah, bunu niye dedi Peygamber Efendimiz? Sebeb-i vürud-u hadiste zikrediliyor ki: Enes ibn-i Malik rivayet etmiş bu hadis-i şerifi, diyor ki:

Peygamber Efendimiz mescide girmiş bir gün. Bir de bakmış ki iki direk arasında bir uzun ip bağlanmış.

“—Bu ip ne oluyor, niye buraya gerilmiş?” diye sormuş.

“—Bu ip Zeynep RA'nın demişler. O bağladı bu ipi buraya. Namaz kılariken dayanamaz hale gelirse yorgunluktan, bitkinlikten, o zaman bu ipe yapışıyor da öyle duruyor ayakta.” demişler.

³Buhârî, *Sahîh*, c.IV , s.324, no:1082; Müslim, *Sahîh*, c.IV , s.190, no:1306; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.IV , s.77, no:1117; Neseî, *Sünen*, c.V I, s.124, no:1625; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.IV , s.277, no:1361; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.101, no:12005; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.37, no:5357; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XV III, s.343, no:19576.

Demek ki mübarekler ne kadar namazlar kılıyorlar da ayakta kalmaya halleri kalmıyor. Onun için o ipi oraya bağlamış ki, tutsun da ibadetine öyle devam edebilsin diye.

Onu beğenmemiş Efendimiz:

“—Çözün bunu buradan!” demiş.

Ondan sonra da bu hadis-i şerifi söylemiş. Demiş ki:

“—Sizden biriniz namazı şen şatır, güçlü kuvvetli, dinç bir şekilde kılın! Eğer ayakta duramayacak kadar yorgunsa, otursun o zaman.”

Onun için, ibadetin sevilerek yapılması lazım!

Namaz müminin Mi’racı, çok kıymetli bir ibadet. Namazda Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin huzuruna çıkıyorsun, konuşuyorsun onunla... Onun huzurundasın. Sen onu görmüyorsun ama o seni görüyor. Çok kıymetli bir ibadet. E yorgun argın bezgin olursan, olmaz. O huzura çıkmanın kadr ü kıymetini bilen bir insan olarak, dinç, kuvvetli olarak çıkacaksın. Değilsen, dinlen, namazı öyle kıl. Bir güzel misal bize.

Bizim bu vücudumuzun bizim üzerimizde hakkı vardır. Yani bu vücut bizim kendi mülkümüz değildir. Emanettir bize bu.

“—Bu benim malımdır. İstersem kırarım, istersem dökerim. İstersem zayıflatırım, istersem şişmanlatırım!” diyemezsiniz.

Emanettir bu vücut. Bu vücudun insan üzerinde hakkı vardır.

Bu vücudun hakkı neyse, onu vermek lazım.

Allah-u Teâlâ Hazretleri buyurmuş ki:

وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا
وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا

(النبا: ٩ - ١١)

(*Ve cealnâ nevmeküm sübâtâ. Ve cealne'l-leyle libâsâ. Ve cealne'n-nehâra maâşâ.*) [Uykunuzu bir dinlenme kıldık. Geceyi bir örtü yaptık. Gündüzü de çalışıp kazanma zamanı kıldık.] (Nebe', 78/9-11)

Gecenizi istirahat zamanı kıldık sizin için. Gece uyuyacaksınız, gündüz çalışmaya gideceksin. Vücudunun gıdasına dikkat edeceksin. Sıhhatli müslüman zayıf müslümandan hayırlıdır.

Şimdi bazı kardeşlerimiz oluyor duyuyoruz. Bazısı bizim karşımıza kadar geliyorlar. Hastalanmış. Neden? Üç gece uyumamış. Şöyle ibadet edeceğim, böyle yapacağım.

Yahu hiçbir kimse yoktur ki ibadet ile böyle dinin hakkından gelsin. Mümkün değil. Yani Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne ne yapsak nasıl ödeyebiliriz Allah'ın hakkını? Ödeyemeyiz. Hiçbir şekil ile ödememiz mümkün değil. O halde yapabileceğimiz, ölçülü şekilde ibadet edeceğiz. İşin çokluğunda değil, kıymet işin kalitesinde...

Bir ikindi namazı kılarırsın el-hamdü lillâh, otursun; güzel kılarırsın ama şuurlu kılarırsın, akşamı kılarırsın ondan sonra ikindi ile akşam arasındaki günahlara kefarete olur. Yatsıyı kılarırsın,

cemaatle kılırsın, ne güzel tamam biter. Evine gittiğin zaman bir gece namazı kılıp yatıverirsin.

Yani ölçülü müslüman olmak ve vücudun da hakkını vermek çok önemli. Ölçüyü kaçıırırsan, zayıflarsan, elin ayağın titremeye başlarsa, iki kişi senin koltuğuna girip de gezdirmeye başlarsa; o zaman sen bak iki kişiye daha yük oldun bu sefer. Hem kendini kurtaramadın, bu sefer iki kişiyi de senin yanına bağladılar. Sen onları bağladın ister istemez. Bu durum iyi değil. Kuvvetli müslüman, zayıf müslümandan hayırlıdır.

Onun için hepimiz nasıl olacağız? Güçlü kuvvetli müslüman olacağız. Hem pazusu yerinde, hem vücudu sağlam, hem akli dinç, hem zihni dinç, hem hafızası yerinde, gözleri ışıl ışıl, pırıl pırıl, dikkatli, uyanık müslüman olacağız. Böyle bitkin, halsiz, kırıdamaya mecali yok. Müslümanlar mı yahu, o elli tanesi bir araya gelse bir kişi onu devirir demeyecek yani. Müslüman her bakımdan güçlü kuvvetli olacak. Sıhhatli olacağız.

Şimdi güzel manzaralı temiz havalı bir yere gittik. İki saat üç saat yattık. Baktım, dinç kalktık yani, deniz havalı çok güzel bir yer. Sabahleyin geliyoruz. O gün Ramazan değil mi? Adam kocaman, bir karış boyunda tütünü sarmış, ağzına sokmuş. Ramazan ya bugün, hiç Ramazan ona gelmemiş. Ağzına tütünü sokmuş, fosur fosur fosurdatıyor bir taraftan, bir taraftan da elinde elektrikli testere var, önünde bir kütük var, onu kesmeye uğraşiyor.

Ayağında da sadece bir şort var, üstü çıplak. Giyinmeye ihtiyacı yok. Üstü çıplak, ayakları da çıplak şorttan aşağısı...

Doğrusu, çok güzel havalı bir yer diye hayran kalmıştım ben havasının güzelliğine... Allah orada ona temiz hava nasib etmiyor. O güzel havalı yerde o adam, ağzına sokmuş sigaranın bütün dumanını içine çekip duruyor. Güzel havadan onun nasibi yok. Ramazan'dan da nasibi yok. Rahmetten de nasibi olmayacak, ne kadar yazık. Ne kadar yazık. Allah hidayet etsin, ne diyelim. Allah akıl fikir versin.

Yani hani bu adamlar bize şey diyorlar ya ilericilik, 20. Yüzyıl, ilim fen filan. Bunların ilimle, fenle bir ilgisi yok kat'i karar verdim artık. Yani ilimse işte bizim dediğimiz ilim. Bak bizi ilimden yanayız. Biz diyoruz ki sigara zararlıdır. Bunun dumanını çekersen şöyle olur, böyle olur diyoruz, söylüyoruz biz; adam tutmuyor.

Adam doktor, sigara tiryakisi... Tabip doktor ki halkı tedavi ediyor, kendisi hasta. Hak bizim tarafımızda ama, hakkı filan tutan yok. Onların hepsi laf. Yani hakkı tutmak, hakkın peşinden gitmek filan bunların hepsi hikâye... Bizim tenkit bahis konusu olduğu zaman diyorlardı, şimdi iş değişti. İlim filan mühim değil onlar için, yine de onlar makbul. Yine de biz hor hakir kenardayız, ne yapalım. Allah yanında aziz eylesin. Allah o kardeşlerimize de akıl fikir versin, kurtarsın...

Bu vücut, şimdi bir şey olmaz. İnsan bir sigara içer, on sigara içer; şu anda bir şey olmaz. Ama elli beş yaşından sonra merdiven çıkamaz. Altmış yaşına geldiği zaman, uyku uyuyamazsın öksürükten... Sabahleyin kalktığın zaman bir hal olursun. Altmış yaşında pişman olursun artık bu sigara içtiğine ama, *ba'de harabi'l-Basra*... Basra şehri harap olduktan sonra pişman olursun sen. İş işten geçtikten sonra, artık o doktora gid ersin, bu doktora gidersin.

Var benim böyle tanıdıklarımından. Yanımda namaz kılıyor. O öksürürken benim de içim parçalanıyor üzüntüden. Nefes alamıyor, nefesi daralıyor, öksürüyor, aksıyor. Zamanında içmiş, ciğerlerine zifti doldurmuş, şimdi o zift çıkmıyor, orayı bırakmıyor. Öldürmüş şeyleri, orada müteharrik şeyler var böyle hareket eden, insanın içindeki akciğerindeki tozu toprağı dışarı atan deri parçaları var, dışarıya doğru devamlı hareket edip de içerdekini dışarı atan; onları öldürmüş, ziftler yapışmış, ciğer çalışmıyor şimdi.

İşte böyle olmayacağız. Ciğerimiz sağlam olacak. Kalbimiz sağlam olacak. Pazumuz sağlam olacak. Gözümüz sağlam olacak. Kaşımız sağlam olacak. Sağlam insan olacağız, her bakımdan sağlam olacağız.

“—Efendim ben istediğimi yaparım, sen bana karışma!”

“—Yâhu ben sana karışmayayım ama yanlış yola gidiyorsun!

Sonra bu vücut da sana verilmiş bir emanettir. Sen bu emaneti harab etme!

Sonra bu emanetin sahibi sana bunu sorar. Sen benim verdiğim emaneti ne yaptın nerede harcadın diye sana sorar. Sıhhatten sorulmayacak mı? Demedi mi peygamber Efendimiz? İnsanın sıhhatini nerede kaybettiği sorulacak diye. Kumarhanede, meyhanede, orada burada kaybederse olur mu? Onu da söyleyeceğiz, bak onu da söylüyoruz biz ama bir Beyođlu'na git bakalım, bir deniz kenarına git; hiç ilim erbabını dinleyen insan var mı?

Millet dolu dizgin sıhhatini bozmaya gidiyor. Ruhunu tahribe gidiyor, kalbini tahribe gidiyor. Dolu düzgün, hiç dinleyen yok. Hiç dinleyen yok yani dinleyen yok mesabesinde az. Kaç milyonuz, el-hamdü lillâh elli milyon... Kaç tanesi şöyle şuurlu, aklı başında, vücuduna dikkat eden, cemiyetine faydalı olmağa çalışan, aklı başında insan, sen ondan haber ver! Kaç tanesi doğru düzgün insan? Hepsi hasta, hepsini tedavi etmek zorundasın. Hepsinin peşinde on tane adam var. Öyle, o durumda olunca kıymeti olmuyor.

Yani ölçülü hareket edeceğiz sözünden çıktı burada. İbadetleri ölçülü yapın da kendinizi tahrip etmeyin. Hanımlar bunu çokça yapar. Rahmetli, yakınlarımızdan da böyle zaman zaman yapanlar olmuştu. İbadetini sevince insan ibadete çok düşer, aşırılıktan sıhhatini kaybeder. Olmayacak öyle. Ölçülü olacak.

Peygamber Efendimiz'in sünnet-i seniyyesi bize ölçüyü getirmiştir. Peygamber Efendimiz'in yaptığı kadar yaparız, dur dediği yerde dururuz, o zaman çok sıhhatli oluruz. Şimdi Kuran-ı

Kerim’de emredilmiş, Peygamber Efendimiz de buyurmuş, Ramazan’da oruç tutulacak değil mi?

“—Eh işte hoca şimdi seni yakaladım! Bak, Ramazan’da oruç tutulacak; yemek yemeyeceksin, su içmeyeceksin, meşrubat içmeyeceksin yemek yemeyeceksin, aç duracaksın. Bak vücudun zayıflıyor.”

Yok, o senin dediğin gibi değil. Bak burada yine yanıldın. Şimdi sen on bir ay yiyorsun, yiyorsun; senin vücudunda yağ birikiyor, fazla maddeler birikiyor. Miden yoruluyor, damarlarında kanlar birikiyor, kollersterol miktarı artıyor, şöyle oluyor, böyle oluyor. Sen bir ay perhize çekildiğin zaman, depodaki malları tasfiye etmiş oluyorsun. Yağın, pasını atmış oluyorsun. Bir ay sonra dinç, sapasağlam, çakı gibi müslüman olacaksın!

Hiç doktorlar perhiz vermez mi? Kimi kandırıyor sen? Doktorlar hastaları yakaladılar mı, ilk işleri perhizdir. Onu yeme , bunu yeme...

“—Doktor bey, benim midem ağrıyor!” dersin. Hemen şunu yeme, bunu yeme derler.

“—Başımda ağrı var!” dersin; şunu yapma, şunu etme derler.

“—Şuram ağrıyor!” dersin; aman şunlara bunlara dikkat et derler.

“—Filanca yerim kaşınıyor!” dersin; aman ekşi turşu yeme derler.

Demezler mi? Yâni yine yanıldın sen...

Peygamber Efendimiz öyle taklitle gitmiyor, Allah'tan aldığı için bilgiyi güzel söylüyor. Her şeyin bir temizlenmesi vardır, vücudun temizliği de oruçtur diyor. Vücudunda oruçla temizlenecek. Fazlalıklar gidecek, dinçleşeceksin. Ne faydaları var?

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:⁴

(*Sùmû tasihhû*) “Oruç tutun ki, sıhhat bulasınız.”
Yâni, oruç tutun, sıhhat bulun.

Orucu biz neden tutuyoruz? Allah'ın sevabını kazanmak için, rızasını kazanmak için. Ama arkasında sıhhat de var. O halde ölçülü olacağız. Hadis-i şerife uyacağız, sünneti seniyyeye uyacağız.

Ne mutlu, bak gelmişsiniz buraya, Peygamber Efendimiz'in hadislerini okuyorsunuz, İslâm'ın adabını öğreniyorsunuz, İslâm kültürüyle kültürleniyorsunuz, başka kültürlerden zihninizi yıkıyorsunuz. Ne güzel! Ölçü bu işte.

Bak her şeyi bildirmiş. Daha bir iki hadis-i şerif, sonra neler gelecek bak. Sanacaksınız ki, günlük bir gazeteden bir haber. O kadar canlı hadis-i

⁴ Taberânî, *Mucemü'l-Evsat*, c.V III, s.174, no:8312; Ukaylî, *Duafâ*, c.II, s.92, no:549; Ebû Hüreyre RA'dan.

Rebi', *Müsned*, c.I, s.122, no:291; Ebû Ubeyde RA'dan.

Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.393, no:3745; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.357; Ali ibn-i Ebî Tâlib RA'dan.

İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.V II, s.57; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.V III, s.450, no:23605; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.445, no:1455; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.V, s.584, no:9657; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.V, s.149, no:3891.

şerifler. O kadar insanla ilgili, o kadar yakından ilgili. Çünkü Allah'tan geliyor.

Bilgi nereden geliyor? Kim öğretiyor? Rasûlüllah'a kim öğretmiş? Anası yok, babası yok, yetim olarak büyümüş, küçük yaşta amcası bakmış, dedesi bakmış. Kim öğretti? Mektep görmemiş, medrese görmemiş, orada üniversite yokmuş, okuma yazma bilen azmış. Allah, Allah... Kim öğretti? Kâinatın sahibi, her şeyi bilen, bilgililer bilgilisi, mühendisler mühendisi, sanatkârlar sanatkârı, ustalar ustası Allah-u Teâlâ Hazretleri.

Her şeyi bilen o...

Dün akşam güzel bir fıkra anlattılar. Bakalım hatırlayabilecek miyim? Padişahın birisi bir yerde birisine hizmet etmek istiyor da, neyse etmiş hizmeti falan, tebdil-i kıyafet geziyormuş, Fatih Sultan Mehmet için anlattılar. Orada bir ihtiyar adam varmış, aksakallı bir ihtiyar. Onu tebdil-i kıyafetle ziyaret etmiş. Onu, fakir fukara durumunda görmüş, yardım etmek istemiş, gitmiş suyunu döküvermiş, abdest aldırıvermiş filan. Biraz öyle perişan görünce demiş ki:

“—Yarın padişahın yanına gitsen de senin ihtiyaçlarını görürse, nasıl olur?” demiş.

Yani kendisi tebdil-i kıyafet gezdiği için, sanki padişahı başka bir şahıs gibi söylemek istiyor, o yaşlı sakallı kimseye. Demiş ki:

“—Yarın padişahın yanına gitsen de, halini arz etsen, fakirliğini söyleyen. O sana yardım etse, senin ihtiyaçlarını giderirse, bak çok muhtaç görünüyorsun.

Adam zeki zeki bakmış gözünün içine, demiş ki:

“—Zamanın padişahını bana şu anda hizmet ettiren padişah varken, ben başka yere kulak asar mıyım? Zamanın padişahını bana şu anda hizmet ettiren padişah varken, ben başkasına gider ihtiyacımı arz eder miyim?” demiş.

Demek ki, işte öyle bir kimseymiş.

d. İleride İslâm Güçlenecek

Bu hadis-i şerifi çok dikkatle dinleyin! Sonuna kadar okuyayım mübarek kelimeleri, sonra izahına geçelim:⁵

لَيُظْهَرَنَّ الْإِيمَانُ حَتَّى يَرُدَّ الْكُفْرَ إِلَى مَوَاطِنِهِ
وَلَيُخَاضَنَّ الْبِحَارُ فِي الْإِسْلَامِ وَلَيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ
زَمَانٌ يَتَعَلَّمُونَ فِيهِ الْقُرْآنَ فَيَعْلَمُونَهُ وَيَقْرَأُونَهُ
ثُمَّ يَقُولُونَ قَدْ قَرَأْنَا وَعَلَّمْنَا فَمَنْ ذَا الَّذِي خَيْرٌ هُوَ
مِنَّا فَهَلْ فِي أَوْلِيكَ مِنْ خَيْرٍ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ
وَمَنْ أَوْلِيكَ قَالَ أَوْلِيكَ مِنْكُمْ وَأَوْلِيكَ هُمْ وَقُوْدُ

النَّارَ

(ط . عن ابن عباس؛ طب. عن امه أم الفضل)

⁵ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XII, s.250, no:13019; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXV, sb.27, no:43; Ümmü'l-Fadl RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.212, no:29123; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XV III, s.345, no:19581.

RE. 366/11 (*Leyazharnel-îmânü, hattâ yerüdde'l-küfre ilâ mevâtınihi, ve leyühâdıne'l-bihâru fi'l-islâmi. ve leye'tiyenne ale 'n-nâsi zemânün yeteallemûne fihi'l-kur'âne feyuallemûnehû ve yakraûnehû. Sümme yekûlûne: Kad karaehâ ve allemnâ, femenze'llezi hayrun hüve minnâ. Fehel fî ülâike min hayr? Kâlû: Yâ rasûla'llah, ve men ülâike? Kâle: Ülâike minküm, ve ülâike hüm veküdü'n-nâr.*)

Bu hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz buyuruyor ki: (*Leyazharne'l-îmânu, hattâ yerüdde'l-küfre ilâ mevâtınihi*)

“Korkmayın ahabım, bu iman mutlaka galip gelecek, zahir olacak, üste çıkacak, galebe çalacak, yerleşecek.” Yâni, “Şu anda azız, zayıfız ama” demek istiyor. Müslümanlar az, Mekke'den kovulmuşlar, Medine'ye sığınmışlar, zulüm, tazyik ve işkence görüyorlar.

“Korkmayın, bu iman muhakkak ve muhakkak galip gelecek. Zahir olacak, pırıl pırıl görünecek, yerleşecek; (*hattâ yerüdde'l-küfre ilâ mevâtınihi*) küfrü de çıktığı deliğe kadar sürecek, ite ce k, kendi yurduna tıkacak. Küfrün çıktığı yere kadar itecek onu, tıkacak. Doğduğu, çıktığı yere gerisi geriye itecek.”

(*Ve leyühâdıne'l-bihâru fi'l-islâm*) “Ve denizler İslâm'da dalgalanacak.”

“—Denizler İslâm'da dalgalanacak!” diyor Peygamber Efendimiz. Ne zaman diyor?

Şimdi sen Osmanlıyı görmüştün, Abbasiyi görmüştün, Emevileri görmüştün, koca İslam imparatorluklarını görmüştün de sana tabii

bir söz gibi gelir. Düşün, Peygamber Efendimiz küçücük bir grup müminle konuşurken bu sözü söylemiş. Daha ortada bir şey yokken, bak nasıl dediği çıkmış? Mûcize-i peygamberi, nasıl çıkmış? Ne diyor bak.

“—Bu iman mutlak galip gelecek, korkmayın!”

İşkence yaparlar, baskı yaparlar. Mekke'den sürdüler, Medine'ye saldırdılar, Medine'ye asker çektiler, orada yok etmeye çalıştılar. “Korkmayın! Bu iman yerleşecek!” diyor.

Yerleşmedi mi? Yerleşti. Sonra ne diyor:

(*Ve leyühâdîne'l-bihâru fi'l-islâm*) “Denizler İslâm'da çalkalanacak!”

Dalgalanmadı mı? Akdeniz Türk denizi, müslüman denizi olmadı mı? Karadeniz müslüman denizi olmadı mı? Kızıldeniz müslüman denizi olmadı mı? Okyanuslar, Hint okyanusları, denizler dalgalanmadı mı?

Ukbetü'bn-ü Nâfi, Fas'a kadar gidip de devesini Atlas Okyanusu'na sürmedi mi? Denize kadar sürmüş atını o komutan, İslam ordularının komutanı, denize kadar sürmüş, ondan sonra da ellerini kaldırmış:

“—Yâ Rabbi, önüme uçsuz bucaksız şu denizi çıkardın. Uçsuz bucaksız okyanus çıktı. Eğer imkânım olsaydı oraya da götürürdüm İslâm'ı... Adını buraya kadar getirebildim yâ Rabbi!” demiş.

Atlas Okyanusu'na dayanmadı mı? Cebel-i Târık'tan geçmediler mi? Fransa'nın Prene dağlarını aşip Fransa'ya kadar gelmediler mi? Avrupa'dan duymayan kaldı mı İslâm'ı? Akdeniz

bir ara bir bizim gemilerimizin dolaştığı bir yer olmadı mı? Karadeniz'in her tarafı bir ara bizim olmadı mı? Oldu.

O halde Rasûlüllah'ın o dediği de çıktı. Denizler İslâm'da dalgalanacak dedi, dalgalandı. Bundan sonra inşaallah yine dalgalanır. Allah Ekremü'l-ekremindir. İnsanlar birer ikişer müslüman olurken, topluca müslüman olmağa başlarlar.

Şimdi çok akıllılar müslüman oluyor. Bakıyorsun, büyük mütefekkir, bakıyorsun büyük alim, bakıyorsun büyük müdekkî; inceliyor, inceliyor, inceliyor, müslüman oluyor. Bakarsın to pta müslüman olurlar.

Türkler de öyle olmadılar mı? Arap orduları geldiler, önce onlarla biraz çarpıştılar, sonra yüz bin kişilik çadır ahalisi müslüman oluverdi. Bilmem elli bin kişilik, otuz bin kişilik ahali müslüman oluverdiler. Allah kerim... Biz güzel müslüman olalım, biz İslâm'a çalışalım, biz güzel nümune olalım, Biz İslâm'ın yüz karası olmayalım!

“—Bunlar mı Müslüman, hıı?” demesinler. Gene, belki gene olur.

e. Cehennemın Odunu Olacak Kimseler

Neyse, bakın o dediği de çıktı. Gelelim hadis-i şerifin öbür tarafına. Çok dikkatle dinleyin!

(Ve leye'tiyenne ale'n-nâsi zemânün) “İnsanların üzerine öyle bir zaman gelecek, İslâm galip gelecek, denizler İslâm'da çalkalanacak, iman yayılacak... Ondan sonra insanların başlarının bir zaman gelecek; *(yeteallemûne fîhi'l-kur'ân)* o zaman Kuran-ı Kerim'i öğrenecek insanlar,

okuyacaklar. *El-hamd'*den başlayacaklar, *meliki'n-nâs'*tan çıkacaklar, öğrenecekler.

(*Feyuallemûnehû*) “Kendileri öğrenecekler, başkalarına da öğretecekler. (*Ve yakraûnehû*) “Ve o Kur'an-ı Kerim'i okuyacaklar.” Hatimler, cüzler okuyacaklar.

Hepsi güzel değil mi? Dikkat edin arkasına şimdi:

(*Sümme yekûlûne*) Sonra da diyecekler ki: (*Kad karaehâ ve allemnâ, femen ze'llezi hayrun hüve minnâ*) “İşte Kur'an-ı Kerim'i okuduk, öğrendik ve öğrettik. (*Femen ze'llezi hayrun minnâ*) “Bizden daha hayırlı kim olabilir?” diyecekler. “Kuran-ı Kerimi hem okuduk, hem başkalarına öğrettik. Var mı bizden daha iyisi? Kim olabilir bizden daha iyisi?” diyecekler. “Biz her türlü hayrı, güzelliği yapıyoruz!” gibi bir söz söylüyorlar.

Sonra, (*Fehel fî ülâike min hayr?*) “Bunlarda hiç hayır var mı?” diyor Rasûlüllah Efendimiz. “Bunlarda hiç hayır var mı ahabım? Böyle diyen, bu Kuran-ı Kerim'i okuduk öğrendik öğrettik diyenlerde bir hayır olacak mı ki?

Hiçbir hayır yok. Bakın, hayır olmadığı nasıl anlaşılıyor? (*Kâlû: Yâ rasûla'llah, ve men ülâike?*) “Bunlar kim yâ Rasûlallah?” diye sordular.

“—Bunlarda hiçbir hayır var mı?” deyince meraklanmışlar. Hem Kur'an okuyorlar hem öğreniyorlar, hem öğretiyorlar. Ondan sonra da, “Bizden daha hayırlı kim olabilir?” diye böbürleniyorlar, ama onlarda hiçbir hayır yok.

Olmadığını Peygamber Efendimiz soru sigasıyla belirtiyor; (*Fehel fî ülâike min hayr?*) “Bunlarda

hiç hayır var mı?” diyor. Yani yok demek istiyor. Bunun üzerine soruyorlar:

(*Kâlû: Yâ rasûla'llah, ve men ülâike?*) “Bunlar kim yâ Rasûlallah?”

(*Kâle: Ülâike minküm*) “Onlar sizden, yabancı değil... Dışarıdan ithal malı gelmiş değil, sizden... (*Feülâike hüm ve kûdü'n-nâr*) Onlar cehennemnin odunlarıdır.” diyor. “Sizden ama cehennemnin odunları...”

Hiç kimsenin garantisi yoktur. Aklımızı başımıza toplayalım.

Şu mübarek aydan istifade edelim. Hiç garantimiz yoktur.

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin dergâhı çok ulu, çok azame tli bir dergâhtır. Burada övünmeğe gelmez. Burada insan boynunu bükecek, edebini takınacak. Terbiyesizliğe gelmez. Su-i edebde bulunmağa gelmez. Aklını başına topla. Hiçbir şeyle övünecek halimiz yoktur. Hiçbir şeyimizle övünemeyiz. İlmimiz; bizden daha nice bilginler vardır. Amelimiz; onu biz biliriz nasıl amel olduğunu. Ne eksikleri vardır, ne kusurları vardır.

Oruç tutuyoruz bak şimdi oruç tuttuk, akşama oruç tuttuk diyeceğiz. Orucun esrarı var, hikmetleri var, incelikleri var. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki bir kimse yalan söylemeyi, yalancı şahitlik etmeyi bırakmadıktan sonra Allah'ın onun aç susuz kalmasına ihtiyacı yoktur.

Yalan söylemeyeceksin. Gözünü haramdan sakınacaksın. Kötülüklerden sakınacaksın. Dilinle kimseyi incitmeyeceksin. Güzel huylarla beraber

olacaksınız. Yoksa kârı faydası olmuyor insanın.

Demek ki sen, “Oruç tuttum!” diyeceksin ama hiçbir şey yok. Bunlar da nitekim, “Kur’an-ı Kerim okuduk, öğrendik, öğrettik!” diyorlar da, bak cehennem odunu diyor Allah Rasûlü...

Onun için ne yapacağız? Allah’a sığınacağız:

“—Yâ Rabbi, senin azabından, ikâbından, gazabından sana sığınırız. Başka kimden, ne medet gelir? Gelmez. Senden sana sığınırız yâ Rabbi. Senin afv u merhametin çoktur. Kusurlu olduğumuzu itiraf ediyoruz. Hatamız kusurumuz çoktur. Sen lütfunla bize hidayet eyle... Kusurlarımızı düzeltmeyi bize nasib eyle... Sana güzel kulluk etmeyi bize nasib eyle... Zikrinde, şüküründe, hüsn-ü ibadetinde bize tevfikini refik eyle... Muvaffakiyet ver, hidayet ver bize... Senin istediğin gibi kulluk etmeye muvaffak olalım!” diye yalvaracağız.

Bunun için gözyaşı dökeceğiz. Medet ederse, hidayet ederse öyle olabilir. Aksi takdirde, insanın kendisini doğru yolda sanıp da yanlış yolda olması kadar büyük zarar yoktur.

Nitekim Kehf Sûresi’nin sonunda Allah-u Teâlâ Hazretleri buyuruyor ki:

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا الَّذِينَ ضَلَّ
سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ
يُحْسِنُونَ صُنْعًا

(الكهف: ١٠٣ - ١٠٤)

(Kul hel nünebbiüküm bil'l-ahserîne a'mâlâ. Ellezîne dalle sa'yühüm fî'l-hayâti'd-dünyâ ve hüm yahsebûne ennehüm yuhsinûne sun'à.)
[De ki: Size yaptıkları işler bakımından en çok ziyana uğrayanları bildirelim mi? Bunlar, iyi işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir.] (Kehf, 18/103-104)

(Kul hel nünebbiüküm bil'l-ahserîne a'mâlâ.)
Rasûlüm, onlara de ki, o insanlara de ki: Ben amelce en çok ziyanda olanları sizlere bildireyim mi, de onlara. En çok ziyanda olanları, en çok zarara uğramışları sana bildireyim mi diye sor onlara. Tabi bildir arkasından da. Nedir kimlerdir onlar?

(Ellezîne dalle sa'yühüm fî'l-hayâti'd-dünyâ)
O kimselerdir ki en çok zarara uğrayan kişiler, yaptıkları çalışmalar, faaliyetler, sa'y u gayretler sapıktır, yanlış yöndedir. Allah'ın rızası istikametinde değil, ters istikamettedir.

(Ve hüm yahsebûne ennehüm yuhsinûne sun'à) “Halâ o aptallar sanırlar ki, iyi bir şey yapıyorlar.”

Yanlış, sapık! Sabahtan akşama uğraşman boşuna... Ters! Allah'ın rızasını düşünmedin, kendi aklına gittin. Yanlış yola gidiyorsun. İnsanlara güya hizmet edeceğim, işin doğrusu bu diyorsun, yanlış.

Bize akıl öğretmeğe kalkıyor:

“—Yâhu, gel biraz dünyadan kâm almaya bak!” diyor, “İnsan dünyaya bir defa geliyor.” diyor.

Biz de biliyoruz dünyaya bir defa geldiğini insanın. Ondan zaten korkuyoruz ya. Bir kere daha gelmek olsa, o zaman hani telafi imkânı olur. Bir gitti mi insan yandı! Bir gafil gitti mi öbür tarafa, mahvoldu. Biz de biliyoruz, senden ala biliyoruz. Biz insanların dünyaya bir defa geldiğini bilmiyor muyuz yani. Biz de biliyoruz.

İnsanın kendisini doğru yolda sanıp da yanlış yolda olması çok büyük zarara uğrattır insanı.

“—Peki yanlış yolda olup da yanlış yolda olduğunu bilmesi?”

O bir derece iyidir. Adam içki içiyor, ama içkinin kötü olduğunu biliyor. Bir zaman gelir, ıslah olur. Kumar oynuyor ama kumarın kötü olduğunu biliyor. Bir zaman gelir ıslah olur. Rüşvet alıyor, yanlış olduğunu bilirse bir zaman gelir, ıslah olur.

Ama:

“—Bunu ben yapacağım, bu benim hakkım, şimdiye kadar başkaları yemiş, şimdi de ben yiyeceğim, insan bu kadar maaşla geçinemez.” derse, o zaman değişmez.

Geçinemezsen başka memuriyete git. Bu memuriyeti o maaşla, rüşvet almadan yapacak insanlar var. Çok kazançlı başka işe gir, fabrikada çalış, bilmem ne yap... Ne yaparsan yap, ama rüşvet almayı kendi muhakemenle haklı görüyorsun ama hakkın yok. Bunun çok daha misalleri bulunabilir.

Onun için kendimizi böyle Allah'a sığınıp korumağa gayret edelim. Çok edepli olalım. Her an kendimizi kontrol edelim acaba doğru yolda mıyız yanlış yolda mıyız diye. Tek öyle aklına güvendi mi insan, bir edepsizlik yaptı mı, Allah tevfikini çekerse, hidayetini kaldırırsa insanın üzerinden, önüne ışık tutmayiverirse, sapıtır insanlar. Doğru yapıyorum sanır.

Şimdi bak dünya üzerinde şuradan anlayın ki pek çok insan var, hepsi doğru yapıyorum sanıyor. Amerikalılara sen eğri yapıyorsun der misin? Kabul ettirebilir misin? Ruslara kabul ettirebilir misin? Niye Afganistan'a girdin desen ikna edebilir misin? Herkes benim ayranım tatlı diyor, ekşi diyen yok. Herkes kendisini haklı görüyor. Ama birbiriyle çatıştığı zaman birisi haklı birisi haksız veyahut ikisi de haksız. Çok dikkat etmek lazım.

f. Ben Alimim Diyen Kimse

Burada çok güzel şeyler nakletmiş Rh.A Gümüştanevî Hocamız, bu hadis-i şerifin izahında. Demiştir ki: İbn-i Ömer RA'dan naklen şöyle demiştir: Rasûlüllah SAS'dan duydum, buyurdu ki:⁶

⁶ Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V II, s.59, no:6846; Heysemî. *Mecmaü'z-Zevâid*, c.I, s.443, no:879; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.243, no:29290; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XXI, s.125, no:23128.

مَنْ قَالَ إِنِّي عَالِمٌ فَهُوَ جَاهِلٌ

(طس. عن ابن عمر)

(*Men kàle innî àlimün, fehüve câhilün*) “Kim ki, ben alimim derse, o cahildir.”

Kim diyor bu sözü? Rasûlüllah söylüyor.

“—Ben alimim, bu işi ben bilirim. Ben bu işin bir numaralı adamıyım. Mutahassısıyım, benden üstünü yoktur, bu benim sahamdır.”

Cahilsin sen.

“—Nereden bildin?”

Rasûlüllah söyledi. Bak işte bir daha okuyayım:

(*Men kàle innî àlimün, fehüve câhilün*) “Kim ben alimim derse, o cahildir.” Neden? İlmin hudutsuzluğunu anlayamamış, biliyorum diyor! Senin bildiğin ne?

Biz şimdi 19. Yüzyıl’daki alimlerin bilgisine gülüyoruz 20.Yüzyılda. 20. Yüzyıl’ın ortalarında yapılmış otomobilleri yo lda gördüğümüz zaman gülüyoruz şimdi. “Şu arabalara bak!” diyoruz. Tabii şimdi 1983 model öteki arabaları görünce, otuzların kırkların arabalarına gülmüyor muyuz? Şu komik vasıtaya bak diyoruz. Eski bisikletleri filan gördüğümüz zaman ansiklopedilerde, gülmüyor muyuz?

Bilginin hududu yok. Bak Japonlar nasıl saat yaptılar? Nasıl saatler yaptılar? Görmüyor musunuz işte rakamlı söylüyor. Biz eskiden akrebi öğreneceğiz, yelkovanı öğreneceğiz diye uğraşırdık. “Akrep şurayı gösteriyor, yelkovanı şöyle yapıyor, bunu buna eklersen, işte saat beşi çeyrek geçiyor falan derdik.” diyoruz.

Şimdi adam 5.25 diyor, 5.15 diyor, saniyesini söylüyor. Ne hünerler koymuş bir saatin içine. İlim ilerliyor bak küçücük bir toplu iğne başı kadar bir şeyin içine bir elektronik beyin yerleştiriyor adam. Kalemin içine saat koymuş. Alarmları var, şunları var, bunları var. her türlü şey. Sen yazarken dırt dırt dırt dırt hee zamanım gelmiş diyorsun kalkıyorsun. Böyle şey, bunlar küçük şeyler daha. Nice incelikler var. Demek ki ben biliyorum diyen insan ilmin hudutlarını anlayamamış. Hakikaten cahil. Mütevazı olacak. Benim bildiğim bir nebze bilgi var ama haddini bilecek insan.

Bakalım daha başka ne demiş Peygamber Efendimiz. Tamamlayalım bari o sözünü. Rasûlüllahın hadisi o kadarmış.

İslam alimlerinden birisi de buyurmuş ki:

“—Bir kimsenin her sorularına cevap verdiğini görürsen, her gördüğünü tabir ettiğini, izah ettiğini, açıkladığını görürsen ve her bildiği şeyi diline döküp de söylediğini görürsen, anla ki bundan, o kimse cahildir.”

Demek ki hakiki alim, icabında “Ben burasını bilmiyorum!” diyecek. Mert olacak, bilmediğini söyleyecek. Çünkü insan her şeyi bilemez. Her bildiğini de söylemek de gerekmez. İnsanın dilinden dolayı neler gelir başına... Ondan sonra, her gördüğünü de ille izah etmesi gerekmez. Biraz aklını başına toplaması lâzım!

Hasılı burada çok daha güzel sözler var. Demek ki insan haddini bilirse daha iyi olacak. Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi bu hadis-i şerifte anlatılan durumdaki insanlardan etmesin...

Bu ahir zaman alâmetidir. Kuran-ı Kerim’i biliyor, öğreniyor, öğretiyor, okuyor; “Bizden daha hayırlı kim var?” diyor ama cehennemin odunu oluyor. O duruma düşürmeyelim kendimizi... O duruma düşmeyelim!

İhlâslı mümin olalım. Kâmil, takvâ ehli müslüman olalım.

Edepli, terbiyeli müslüman olalım. Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin sevdiği, razı olduğu kul olmanın çaresine bakalım!

“—Gel benim sevgili kulum!” dediği kullardan olmaya çalışalım!

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً

مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّتِي

(الفجر: ٢٧ - ٢٠)

(*Yâ eyyetühe'n-nefsü'l-mutmainneh. İrcî ilâ rabbiki radiyeten merdiyyeh. Fe'dhulî fî ibadî. Ve'dhulî cenneti*) [Ey mutmain olan nefis! Sen ondan râzı, o senden râzı olarak Rabbine dön! Seçkin kullarımın arasına katıl ve cennetime gir!] (Fecir: 89/27-30) diye, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin hitabına mazhar olan kullardan olmaya çalışalım.

Bu edep ile olur, terbiyeyle olur. Allah'ı çok zikretmekle olur. Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne çok iltica etmekle olur. Tevekkül eylemekle olur. Bu güzel hasletleri Allah şu mübarek Ramazan hürmetine cümlemize ihsan eylesin...

Fâtiha-i şerîfe mea'l-besmele!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

12. 06. 1983 - İskenderpaşa Camii

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

